

Vergaderjaar 2024–2025

27 406

Nota «De kenniseconomie in zicht»

30 950

Racisme en Discriminatie

Nr. 231

BRIEF VAN DE MINISTER VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 27 januari 2025

Naar aanleiding van mijn toezegging in de Kamerbrief van 30 juli 2024 (Kamerstuk 30 950, nr. 412) om uw Kamer te informeren over de formele start van EHRI-ERIC en conform de afspraken die met uw Kamer gemaakt zijn in een brief van 8 juni 2010 (Kamerstuk 27 406, nr. 179) informeer ik uw Kamer over de oprichting van een aantal onderzoeksinfrastructuren. Het gaat in deze brief over de oprichting van:

- De European Holocaust Research Infrastructure (EHRI-ERIC);
- De LOw Frequency Antenna ARray (LOFAR ERIC);
- Aerosol, Clouds, and Trace Gases Research Infrastructure (ACTRIS ERIC).

Zowel nationaal als internationaal hoogwaardige onderzoeksinfrastructuren versterken het fundament voor hoger onderwijs en wetenschap. Hierdoor kan excellent wetenschappelijk onderzoek worden gedaan aan onze onderzoeksinstellingen, kan wetenschappelijk talent worden aangetrokken en tot ontplooiing komen en kunnen technici werken aan de technologieën van de toekomst. Door de deelname aan internationale onderzoeksinfrastructuren en de vestiging van internationale onderzoeksinfrastructuren in Nederland wordt de Nederlandse kennispositie in Europa en de rest van de wereld versterkt. Op onderdelen wordt ook het bedrijfsleven betrokken. Bij de ontwikkeling of in de bouw, maar in sommige gevallen ook als gebruiker.

De rechtsvorm van deze onderzoeksinfrastructuren is de European Research Infrastructure Consortium (ERIC). De ERIC is een specifieke rechtsvorm, zonder economisch belang, die de oprichting en werking van onderzoeksinfrastructuren van Europees belang versimpelt. De ERIC bestaat officieel vanaf de datum waarop de beschikking van de Europese Commissie tot oprichting van het ERIC in werking treedt.

Opperichte ERIC's met een zetel in Nederland

European Holocaust Research Infrastructure – European Research Infrastructure Consortium (EHRI-ERIC)

Op 20 januari 2025 heeft de Europese Commissie EHRI-ERIC opgericht. Het betreft een internationale onderzoeksinfrastructuur gericht op het mogelijk maken en bevorderen van Holocaustonderzoek. De zetel van EHRI-ERIC wordt gevestigd bij het KNAW-instituut NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies in Amsterdam. Tot de eerste deelnemende landen behoren naast Nederland ook Duitsland, Israël, Kroatië, Oostenrijk, Polen, Roemenië, Slowakije, Tsjechië en het Verenigd Koninkrijk.

EHRI-ERIC is een initiatief van onderzoeksinstellingen, archieven en musea wereldwijd. Deze onderzoeksinfrastructuur heeft tot doel alle beschikbare openbare bronnen en archieven over de Holocaust wereldwijd met elkaar te verbinden en eenvoudig toegankelijk te maken. Dit gebeurt ter ondersteuning van transnationaal onderzoek, herdenking en educatie over de Holocaust. Het gaat onder meer om foto's, film, documenten, getuigenissen en digitale archieven over bijvoorbeeld de treintransporten, brieven van mensen uit concentratiekampen, dagboeken, dodenlijsten, als ook het meest recente wetenschappelijk onderzoek over de Holocaust.

Nu de laatste ooggetuigen van de Holocaust ons in de komende jaren zullen ontvallen, worden deze bronnen en archieven nog belangrijker om de geschiedenis van de Holocaust over te dragen aan huidige en toekomstige generaties. Het blijft onverminderd van belang dat wij kennis nemen van de historische feiten met betrekking tot vervolging en genocide. De historische lessen uit het verleden zijn in het heden namelijk nog immer relevant. Via deze internationale onderzoeksinfrastructuur krijgt onderzoek naar de Holocaust een extra impuls en neemt het inzicht in onze gezamenlijke, gedeelde geschiedenis toe.

Er is wereldwijd veel informatie over de Holocaust beschikbaar, maar deze bronnen zijn verspreid over duizenden archieven, bibliotheken, musea en andere instellingen in Europa en daarbuiten. Deze versnippering maakt het voor wetenschappers en studenten erg moeilijk om alle informatie die ze nodig hebben voor hun onderzoek te vinden en inzichtelijk te krijgen. EHRI-ERIC lost dit probleem op door grote hoeveelheden gegevens over de Holocaust samen te brengen en eenvoudig toegankelijk te maken voor onderzoekers, maar ook voor het algemene publiek.

Zoals eerder geschreven wordt de hoofdzetel van EHRI-ERIC ondergebracht bij het NIOD in Amsterdam. De vestiging van deze centrale hub bij het NIOD is een krachtige bevestiging van de waardevolle rol die dit Nederlandse instituut inneemt bij transnationaal onderzoek naar de Holocaust. Tevens wordt via de oprichting van EHRI-ERIC mede invulling gegeven aan de doelstellingen van de International Holocaust Remembrance Alliance zoals vastgelegd in de «Stockholm Declaration of the International Holocaust Research Alliance» uit 2000 en de «International Holocaust Remembrance Alliance Ministerial Declaration» uit 2020. Hierin is onder meer afgesproken om onderzoek naar de Holocaust te stimuleren en de archieven daarvoor open te stellen.

De opzet van EHRI en het benodigde personeel worden betaald door de aangesloten lidstaten middels een jaarlijkse contributie. Vanuit Nederland wordt bijgedragen door het KNAW-instituut NIOD, het Ministerie van

Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).

LOw Frequency Antenna ARray European Research Infrastructure Consortium (LOFAR ERIC)

Op 20 december 2023 heeft de Europese Commissie LOFAR ERIC opgericht. Het betreft een onderzoeksinfrastructuur die zich richt op de radiosterrenkunde. De zetel hiervan bevindt zich bij het NWO-instituut ASTRON in Dwingeloo.

De LOFAR radiotelescoop bestaat uit een netwerk van duizenden kleine radioantennes verdeeld over 52 stations in Europa die samen één grote radiotelescoop vormen. In Nederland bevinden zich 38 stations die in verbinding staan met 14 stations in 7 verschillende Europese landen: Duitsland, Frankrijk, Ierland, Letland, Polen, het Verenigd Koninkrijk en Zweden. In de loop van 2025/2026 zullen ook nog twee stations in Bulgarije en Italië gebouwd worden, waardoor het totale aantal stations op 54 komt. Het centrale punt van LOFAR bevindt zich op een terp tussen de Drentse plaatsen Exloo en Buinen. De signalen van alle stations komen bij elkaar in een supercomputer in het Centrum voor Informatie Technologie van de Rijksuniversiteit Groningen.

Met deze radiotelescoop kunnen astronomen op veel verschillende gebieden onderzoek doen. Voorbeelden daarvan zijn onderzoek naar de oorsprong en samenstelling van ons heelal en de studie van planeten rond nabije sterren. Ook de vorming en evolutie van sterrenstelsels in het vroege heelal en de rol die zwarte gaten daarbij spelen is onderwerp van studie. Daarnaast wordt LOFAR ook gebruikt voor de bestudering van bliksem en ruimteweer. Informatie over het weer in de ruimte is belangrijk voor de bescherming van satellieten die bijvoorbeeld gebruikt worden voor positiebepaling (GPS en Galileo) en mobiel data- en telefoonverkeer. LOFAR ERIC zet zich in het bijzonder in om toegang tot zijn omvangrijke archief van waarnemingen mogelijk te maken.

LOFAR ERIC zorgt er eveneens voor dat Europese onderzoekers op topniveau meedoen met de Square Kilometre Array (SKA), een grote internationale radiotelescoop die op dit moment in Australië en Zuid-Afrika gebouwd wordt. Het Australische deel van SKA is in belangrijke mate geïnspireerd door de technologische en wetenschappelijke innovaties van LOFAR.

Nederlandse deelname ERIC

Aerosol, Clouds and Trace Gases Research Infrastructure (ACTRIS ERIC)

Eind april 2023 heeft de Europese Commissie ACTRIS ERIC opgericht. Het betreft een onderzoeksinfrastructuur die zich richt op atmosfeeronderzoek. ACTRIS biedt onderzoekers via één toegangspunt toegang tot hoogwaardige langetermijngegevens over de kortlevende beïnvloeders van klimaat en luchtkwaliteit in de atmosfeer. Daarnaast hebben wetenschappers en private ondernemingen toegang tot onderzoeksfaciliteiten en expertise ter bevordering van baanbrekende wetenschap en internationale samenwerking. Nederland is lid van ACTRIS ERIC sinds juni 2023. Via het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut (KNMI) is de Nederlandse betrokkenheid georganiseerd. De zetel bevindt zich in Finland en de andere deelnemende lidstaten zijn: België, Bulgarije, Cyprus, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Italië, Noorwegen, Oostenrijk, Polen, Roemenië, Spanje, Tsjechië, Zweden en Zwitserland.

Naar verwachting zullen Griekenland en het Verenigd Koninkrijk ook toetreden.

Met behulp van ACTRIS ERIC wordt hoogwaardige data verzameld en beschikbaar gemaakt over aerosolen, wolken en sporengassen. Deze worden gebruikt om de processen in de atmosfeer met betrekking tot klimaat, weer en luchtkwaliteit beter te begrijpen. Dit leidt tot betere weersvoorspelling en draagt bij aan klimaatonderzoek. Daarnaast kan deze kennis ook van belang zijn voor biodiversiteits- en ecosysteemonderzoek en zelfs voor het begrip van de humane gezondheid.

Tot slot

Ik blijf mij inzetten voor grootschalige wetenschappelijke onderzoeksinfrastructuren vanwege het vitale belang voor wetenschap, innovatie, maatschappij, bedrijfsleven en overheden. De onderzoeksinfrastructuren ondersteunen en versterken de rol die onderzoek en innovatie hebben in het behalen van Europese doelen en het adresseren van maatschappelijke uitdagingen zoals klimaatverandering. Daarom ben ik verheugd uw Kamer de oprichting van EHRI-ERIC, LOFAR ERIC en ACTRIS ERIC te kunnen meedelen.

Naast deze reeds opgerichte onderzoeksinfrastructuren, wordt er nog gewerkt aan andere onderzoeksinfrastructuren. Specifiek wil ik hier het Distributed System of Scientific Collections (DiSSCo) en het Generations and Gender Programme (GGP) noemen die toewerken naar het worden van een ERIC in de nabije toekomst.

DiSSCo zal de collecties van Europese natuurhistorische musea toegankelijk maken door ze samen te brengen in een gedistribueerde Europese onderzoeksinfrastructuur. Ze zal toegang bieden tot gegevens, expertise en hulpmiddelen uit natuurwetenschappelijke collecties die cruciaal zijn voor het aanpakken van het verlies aan biodiversiteit en de grote mondiale milieu-uitdagingen. GGP is een internationale onderzoeksinfrastructuur die zich toelegt op de studie van bevolkings- en gezinsdynamiek. Het is de enige onderzoeksinfrastructuur die internationaal vergelijkbare longitudinale gegevens over jonge volwassenen en gezinnen verzamelt, verwerkt en verspreidt.

Rest mij nog om de mensen achter EHRI-ERIC, LOFAR ERIC en ACTRIS ERIC veel succes te wensen.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
E.E.W. Bruins